

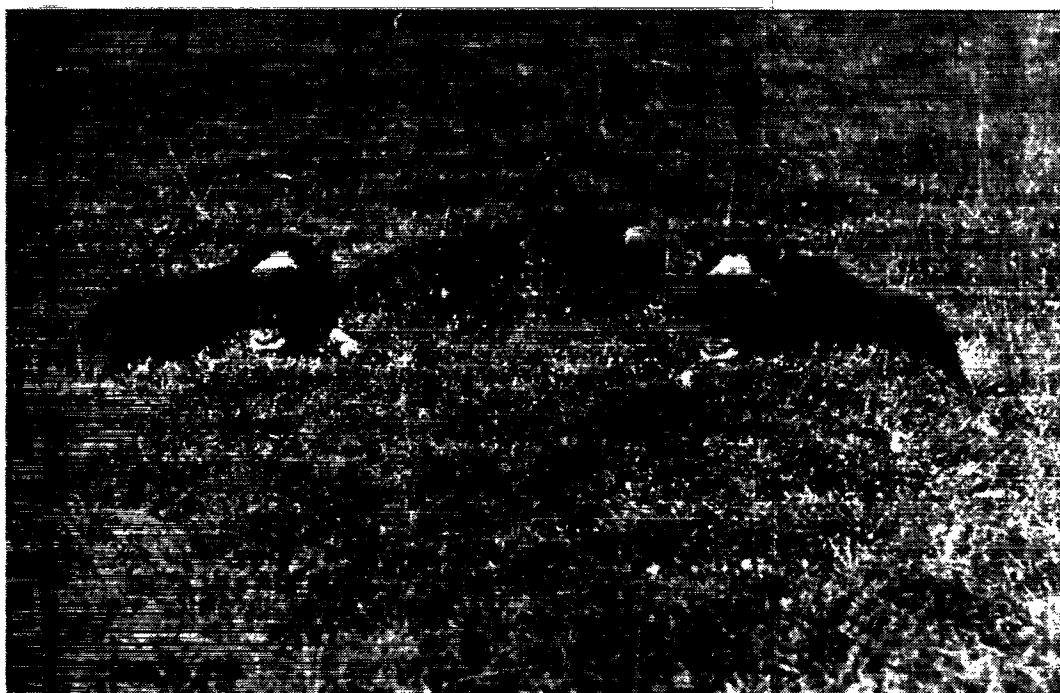
MOSKUSFARMEN I BARDU

Af stud. scient. *Hans Pedersen*

Siden koen for et par tusinde år siden blev gjort til husdyr, er vores nordlige kulturkreds ikke før nu blevet beriget med noget større tamdyr. I Fairbanks i Alaska, i Ft. Chimo i Canada og i Bardu i Nordnorge er man nemlig nu igang med forsøg, der skal gøre moskusoksen til husdyr. Hjælpemidlerne hertil er: rigelig mad og en indhegning.

I en tidligere beretning har Ivars Silis fortalt om den farvestrålende indfangning i Østgrønland. Før helikopterens æra blev der lagt megen fantasi for dagen for at udspekulere fangstmetoder. En overgang brugte man at jage hele moskusflokken ud i en sø for derpå at skille kalvene fra flokken ved simpelthen at sejle ind i flokken. Det er også blevet forsøgt at fange kalvene ved at drive flokken over en elv for så at lade fangstmændene springe ud i elven og i virvaret og vandsprøjtet kaste sig over kalvene. Den metode, der desværre oftest har været anvendt, er nedskydning af de voksne dyr. Ofte var man nødt til at skyde samtlige dyr, da det var umuligt at skræmme de øvrige dyr bort, selv efter at floktyren var skudt. Så selv om helikopteren skræmmer dyrene fra sans og samling for en kort tid, må det dog siges at være en langt bedre fremgangsmåde.

Af de 25 kalve, der oprindeligt blev indfanget, er der nu 10 tyrekalve og 13 kviekalve tilbage. 2 kviekalve er døde, den ene kort efter overførselen til Bardu og den anden kviekalv her i vinter. Landsætningen i Norge skete i sommeren 1969, og kalvene er altså nu 17 måneder gamle. (Ja, det kommer naturligvis an på, hvornår De læser dette). Kalvene trives stort set fortræffeligt efter deres første år i fangenskab. De få dyr, der skranter en smule, får et ekstra krafttilskud af mælk og vitaminer. Dette gives dem ved hjælp af en solid sutteflaske lavet af en konservesdåse, en ventil og en kraftig gummisut. Når de skrantende dyr får af sutteflasken, kan det godt kræve sin mand at holde de andre dyr på afstand, for selv om det er mange måneder siden, de er blevet vænnet fra, har de bestemt ikke glemt den fede mælkesmag. Normal moskusmælk er meget fed, hvor fed er der varierende meninger om, men der er opgivet op til 18 % fedtindhold. Disse tal bliver det imidlertid nemt at kontrollere i de kommende år.

Kommende storleverandør af bløde pakker?

Hver eneste dag bliver dyrenes vægt kontrolleret. Kalvene vejer mellem 200 og 300 pund. Vægtforøgelsen er stærkt sæsonbetinget, hvad der ikke kan overraske, når det drejer sig om et arktisk dyr, hvor variationen af fødemængden er så utreret, så det er nødvendigt at anlægge et fedtlag som „vinterforråd“ og som isolation mod kulden. Allerede ved juletid er de vildtlevende dyr ved at blive magre, hvorfor den sparsomme jagt, der drives på dem, oftest foregår før denne tid. Foruden den sæsonbetingede vægttilvækst ser det ud til, at der er en anden rytmisk tilvækst. Efter f. eks. 3 dages vægttilvækst kan der komme 1 dag med vægtnedgang for *alle* dyrene, og det har ikke været muligt at påvise nogen sammenhæng med vejrliget. Det ser ud, som var der tale om en psykose, humørsyge kunne man kalde det. Foruden de meget præcise vejninger bliver der gjort et hav af iagttagelser af dyrene dagen igennem. Ved nitiden når dyrene rejser sig (de har tilpasset deres dagsrytme en smule til bestyrerens), bliver der opnoteret hvilke dyr, der først rejser sig, der bliver lyttet efter mislyde ved åndedrættet, vandladningen bliver iagttaget og ekskrementafgangen bliver beskrevet efter et bestemt system. Det hele minder om stuegangen på et børnehospital. Men manden, der står mellem dyrene, har erstattet journalmappe og hvid kittel med en fedtet lommebog og en drejlsjakke. Han hedder Nils Engelstad,

Ved at iagttage pelsens glans kan man få et fingerpeg om dyrenes almentilstand.

og han har efter en farverig tilværelse forskellige steder rundt om i verden slået sig ned som moskusholder i Bardu, Troms fylke. Foruden arbejdet med dyrene „oppe på skrænten“ har han en god del kontorarbejde med at journalisere de mange tal og oplysninger samt passe den inden- og udenlandske korrespondance, som er blevet ret omfattende. Hver uge afgår der rapport til Fairbanks i Alaska, hvor alle data om moskusfarmene bliver centraliseret hos professor John Teal. Den skråning, hvorpå moskusfarmen er placeret, er blevet indhegnet i forskellige „beiter“. Fra det beite, hvor dyrene tilbringer natten (det hedder af uransagelige grunde „kong Olav“), drives dyrene op over bakken til det næste beite. Her er der en lav bevoksning af birk, som dyrene straks går i gang med at æde. Løvet er noget af en lækkerbissen for moskuskalvene. Man kan simpelthen kalde dyrene til sig med en god løvbunke. Løvet bliver spist på elgdyrmaner ved at kvistene trækkes gennem munden og derved afløves (se billede). Hvis man sammenligner fødeforbruget hos moskusoksen med fødeforbruget hos koen, viser det sig, at moskusoksen er ca. 6 gange så nøjsom, når man har korigeret for vægtforskel og forskel i overflade. Nu kan sådant et tal jo udregnes på mange måder, men nøjsomheden svarer godt til dyrenes livsbetingelser i deres naturlige omgivelser. Selv om indhegningen i Bardu begrænser dyrenes leve-

*Moskuskalven er endnu våd
af morgenduggen.*

rum til et areal, der er væsentligt mindre end sædvanligt, så er græsset langt frodigere og trævæksterne så langt større, at det i rigt mål opvejer det mindre areal, rent bortset fra at dyrene dagligt får et tilskud af hø. I Bardu, hvor der foruden birkekrat er høje birketræer, kan man af og til se moskuskalvene stå med forbenene oppe i træerne, et syn der er noget usædvanligt for et dyr, der oprindeligt hører hjemme på tundraen.

Moskusoksernes vandhusholdning er også exceptionel. For at bruge et slogan kunne man sige, at de drikker som kameler: sjældent, men da meget.

I sommeren 1972 venter man de første kalve, født i fangenskab i Bardu. Moskusokserne bliver altså kønsmodne, når de er omkring 2½ år gamle, og da man naturligvis er indstillet på at foretage selektiv avl fra starten, er det bl. a. det, de mange måle- og vejerresultater skal bruges til. Der er blevet bygget nogle gevaldigt kraftige folde, hvori dyrene skal isoleres i brunsttiden, for domesticering vil vel sige, at man kan omgås dyrene, bortset fra enkelte perioder af deres årsrytme. Alle kalvene er blevet afhornede af en dyrlæge fra farmen i Fairbanks. Selv om det var noget af et blodbad, kan der ikke være to meninger om betydningen af dette. I litteraturen findes en beskrivelse af en hornløs moskusokse. En sådan mutantform vil selvfølgelig

Birkeløv anses for en lækkerbiscen.

kunne få enorm betydning i et avlsprogram, selv om man ikke kan lade være med at synes, at en moskusokse uden horn er at sammenligne med en løve uden manke. Fra litteraturen kendes endvidere en hvid moskusokse, ikke en albino, men en anden mutantform.

Under to somres ophold i Østgrønland har jeg flere gange hørt noget ganske ejendommeligt. Grønlandere har fortalt mig, at moskusoksen er kejthåndet, samt at dyrene er en smule mere muskuløs i den venstre side af kroppen. Nærmer man sig en flok moskusokser fra et lavere plateau, og sker det, at et af dyrene pludseligt styrter imod en, kan man udnytte dets kejthåndethed ved selv at ændre retning først, så dyret drejer mod venstre og derved får god fart på, for derpå at slå et skarpt sving i den modsatte retning. Nu har moskusoksen pludseligt svært ved at dreje, da den skal bruge sin lidt svagere side. Jeg har prøvet at udføre forsøget med kalvene i Bardu, men er ikke helt overbevist.

Indtil videre er der ingen af tyrekalvene, der har tilkæmpet sig magten som førertyr. I det hele taget begrænser deres indbyrdes chikanerier sig til, at de stærkeste hundser lidt med de svageste i flokken.

Som alle nye foretagender er også dette risikabelt, og det, at det er ekstraordinært

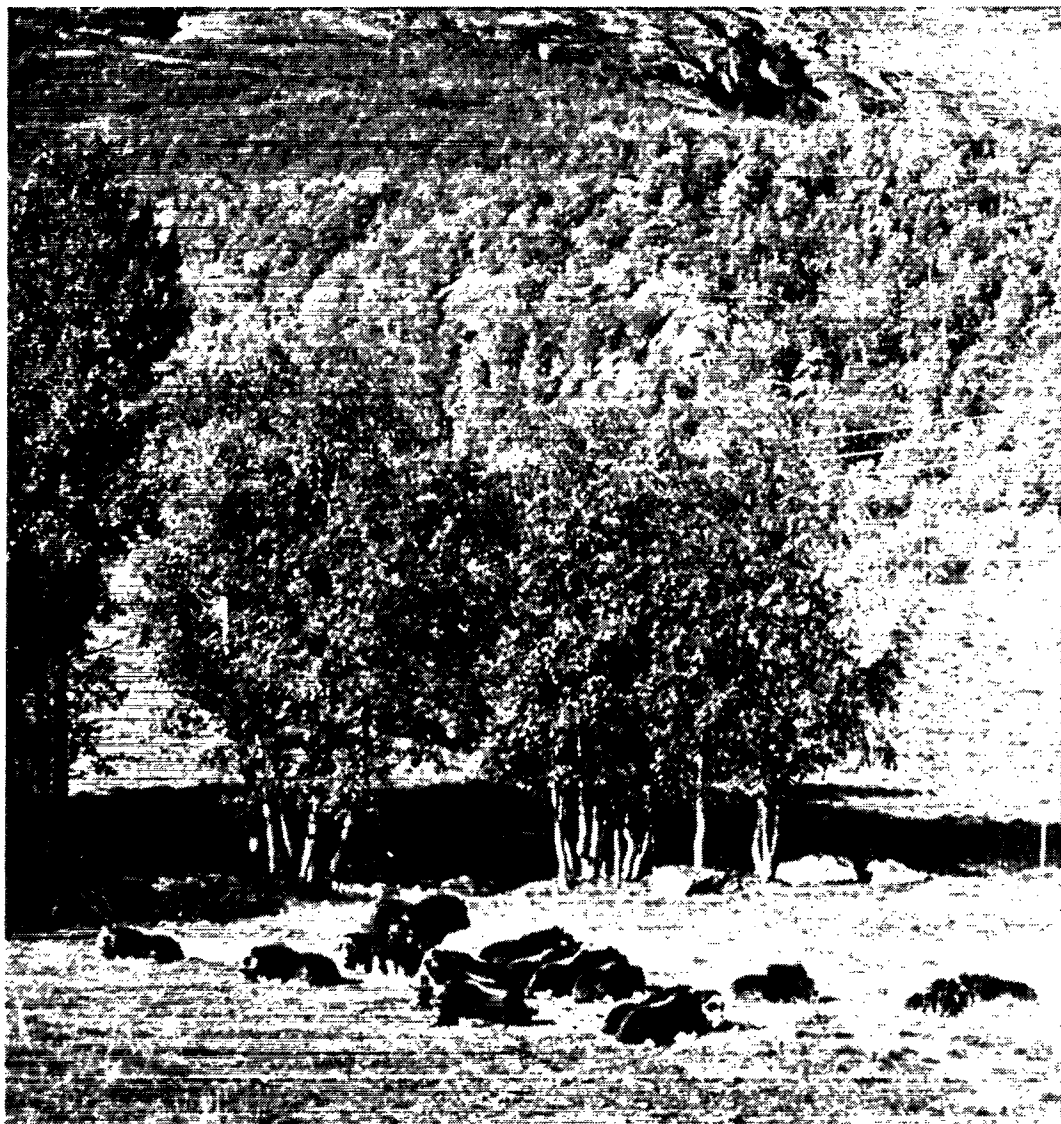

Birkekvisstene afløves på elgdyrmaner.

økonomisk risikabelt, stemmer ganske overens med projektets helt enestående art. Indfangning og transport kostede over 200.000 kr., bygningen af driftsbygningen, som er en arkitektonisk pyrd i landskabet, kostede den nette sum af 250.000 kr., og driftsregnskabet for 1970 lyder på 100.000 kr. Der er forlængst tegnet et aktieselskab, Norsk Moskus a/s. Aktiekapitalen er på 200.000 kr., hvoraf halvdelen ejes af den amerikanske moskusentusiast Peter Strong. Aktietegningen står stadig åben! I Bergens Privatbank har man taget et lån på 150.000 kr. – men hvor skal resten af pengene komme fra?

Det, der kan blive projektets redningsplanke, er turismen. Alene i de tre sommermåneder i 1970 var der 13.000 turister i Bardu og dette til trods for manglende avertering i aviserne. I sommeren 1971 vil antallet af turister rimeligvis stige efter det almindelige ringene-spreddes-i-vandet-princip. Samtidig vil man lægge mere an på turismen fra avlsstationens side, idet man vil indrette servering i den smukke driftsbygning.

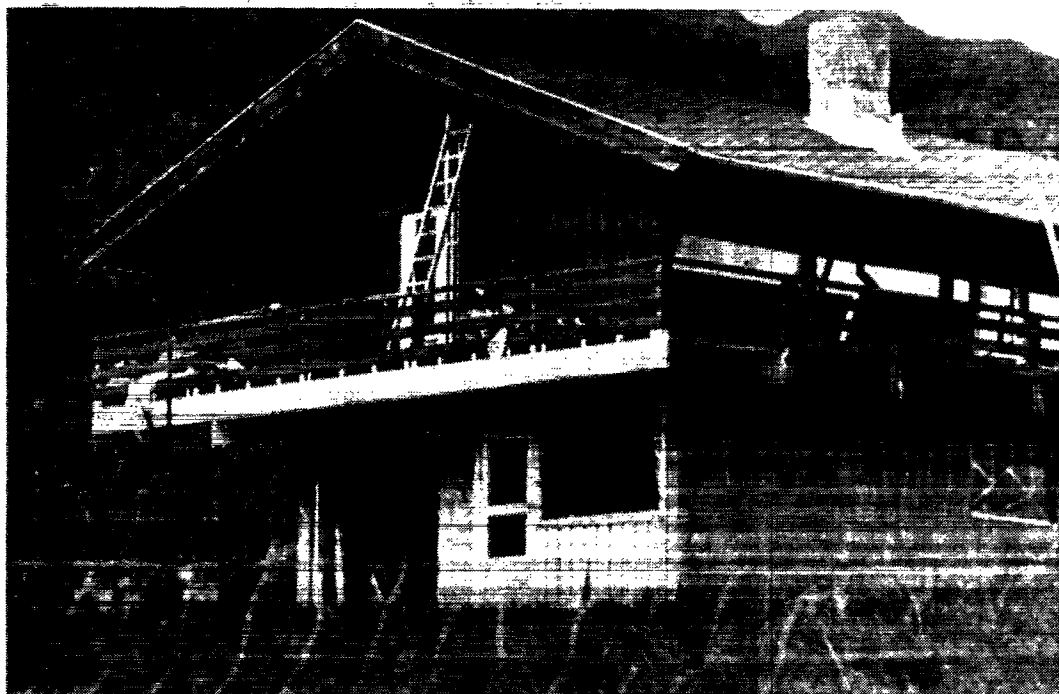
Projektet *skal* fortsættes, i hvert fald i en årrække for at bevise, at det er levedygtigt og ikke blot en fiks idé. Der er lagt en god del idealisme for dagen i denne sag. Bestyreren af farmen får en meget beskednen betaling, til trods for at der er tale om

Der er endnu ingen af kalvene, der har taget føringen i flokken.

et 24 timers job. Ad åre er det så meningen, at dyrene skal sælges til interesserede landmænd på hele nord- og vestlandet, som basis for en hjemmeindustri af moskusuld. Det kan derfor godt skabe mere end almindelig undren, at Distrikternes Utbygningsfond ikke har villet garantere et lån på 150.000 kr., især da denne fond har som mål at støtte nye ideer i de tyndt befolkede områder.

I den tilladelse, som nordmændene fik til indfangning af de 25 moskuskalve i Østgrønland, indgik følgende aftale:

Den smukke driftsbygning, hvor der måske skal være servering for turister på terrassen.

Den danske regering skal være berettiget til vederlagsfrit at modtage regelmæssige og detaljerede oplysninger om de norske forsøg.

Den danske regering skal være berettiget til vederlagsfrit at sende personer fra Grønland til Norge for at disse kan deltage i forsøgene over længere perioder.

Den danske regering skal efter nærmere aftale være berettiget til at købe et antal moskuskalve af den norske stat ud af den eventuelle norske bestand.

Det er klart, at man ikke uden videre kan overføre erfaringer vundet i Nordnorge til Grønland, men ideerne kan transponeres, og ethvert grønlandsk initiativ, der kan passes ind i aftalens ord, bør støttes.

Der er for nyligt indført rener til Varde-egnen. I Ellesmere land i Canada lever moskusokser og rener side om side, så det er ikke nogen umulig tanke, at moskusokser vil kunne trives i moskusfarme oprettet i Danmarks tyndtbefolkede områder, Vestjylland og ... Grønland.